

VÄRLDS HORISONT.

SVENSKA FN-FÖRBUNDET | EN BÄTTRE VÄRLD | NUMMER 1 2021

EN
BÄTTRE
VÄRLD

TEMA: SKOLA
DET LIVSVIKTIGA
LÄRANDET

*”Sveriges
skolsystem
ökar klyftorna”*

SIDAN 6

*USA:s FN-
politik byter kurs*

SIDAN 18

NYTT INDEX I UNDP:S ÅRSRAPPORT

FN:s utvecklingsprogram UNDP släppte i december en 30-årsjubileumsutgåva av sin årliga stora rapport Human Development Report. Rapporten diskuterar mänsklig utveckling under den nya geologiska tidsåldern antropocen – människans tidsålder – och konstaterar även att de förödande konsekvenserna av coronapandemin har stulit uppmärksamhet från andra stora kriser som klimatfrågan och ökad ojämställdhet.

En uppmärksam del av Human Development Report är det index över mänsklig utveckling (HDI) där länder årligen rankas baserat på bland annat medellivslängd, utbildningsnivå och inkomst. I 2020 års utgåva introduceras ett nytt index (*Planetary pressure-adjusted Human Development Index; PHDI*) där rankningen även påverkas av ländernas koldioxidutsläpp och allmänna materiella fotavtryck. Det nya måttet räknar ett lands totala materiella konsumtion, även den där produktionen skett utomlands. Effekten blir att rika länder med särskilt stort fotavtryck halkar ner på listan. Läs mer på undp.org.

INDRAGEN RÖSTRÄTT FÖR SJU LÄNDER

Tio länder som under två år inte har betalat sin medlemsavgift till FN fick i början av året brev från FN:s generalsekreterare António Guterres. I enlighet med artikel 19 i FN-stadgan förlorar sju av dem sin rösträtt i FN:s generalförsamling då de inte betalat sin avgift under 2019 och 2020. Tre tilläts rösta under den pågående sessionen som avslutas i september 2021. FN kan göra undantag från regeln om orsaken till den uteblivna betalningen är bortom ett lands kontroll. Flera av länderna får omfattande stöd av FN:s humanitära och militära insatser.

Medlemsavgiften fastställs med hänsyn till varje lands betalningsförmåga. De rikaste betalar mest och de fattigaste betalar minst.

PALESTINSKA VAL PLANERAS

Den palestinska myndigheten planerar att hålla val för första gången på 15 år. Ett parlamentsval planeras till den 22 maj och ett presidentval till den 31 juli, meddelar myndigheten genom president Mahmud Abbas kansli.

FN:s generalsekreterare António Guterres välkomnar beskedet och säger att valen är ett viktigt steg mot palestinsk enighet och att de kommer att ge förnyad legitimitet åt de palestinska institutionerna, inklusive ett demokratiskt valt parlament och regering. Coronapandemin har haft förödande konsekvenser i de palestinska områdena, speciellt i Gaza som varit under blockad i mer än ett decennium. FN stödjer de palestinska myndigheternas försök att kontrollera spridningen av viruset och fortsätter uppmana Israel att tillgodose palestinernas behov, inklusive när det gäller att få vaccin mot covid-19. Guterres underströk även att FN fortsätter stödja arbetet med att lösa konflikten och uppnå en tvåstatslösning.

VÅLD GRUSAR HOPP I AFGHANISTAN

En rapport från FN:s stödmission i Afghanistan, UNAMA, visar att 65 journalister, medarbetare och människorättsförfattare dömdes i Afghanistan mellan den 1 januari 2018 och den 31 januari 2021. Våldet har orsakat ett krympande utrymme för mänskliga rättigheter och medier och har fått många yrkesutövare att idka självcensur och att lämna sina jobb, sina hem och ibland även sitt land för sin säkerhet.

Bland allmänheten skapar våldet ett klimat av rädsla och hoppet om fred har minskat i landet, enligt UNAMA. Deborah Lyons, chef för UNAMA, understryker den viktiga roll som journalister och människorättsaktivister har.

– Afghanerna förtjänar och behöver ett blomstrande civilsamhälle där man kan tänka, skriva och uttrycka sina åsikter utan rädsla, säger hon.

”UTLYS KLIMATNÖDLÄGE!”

Regeringar över hela världen bör utlysa klimatnödläge tills världen har fått ner nettoutsläppen av koldioxid till noll. Det var FN-chefen António Guterres uppmaning vid det digitala klimattoppmöte – Climate Ambition Summit – som hölls i december.

Minst 38 länder har redan utlyst ett sådant nödläge varav många redan påverkas i hög grad av förändringar i klimatet. Sveriges regering har inte gjort det men EU-parlamentet utlyste klimatnödläge i november 2019 med 28 stater bakom sig. Ett antal stora städer i världen och andra lokala myndigheter har gjort uttalanden med liknande innebörd.

FEM FN-TEMAN FÖR 2021

Inte mindre än fem internationella år har utlysts för 2021.

Internationella året för avskaffandet av barnarbete har utlysts av FN:s generalförsamling för att sätta ljuset på denna allvarliga fråga och bereda marken inför den globala konferens om barnarbete som ska hållas i Sydafrika 2022.

Internationella året för fred och förtroende handlar om att lyfta fram vikten av fredliga relationer mellan länder, konfliktförebyggande arbete, konfliktlösning med fredliga medel och betydelsen av politisk dialog och multilateralt arbete.

Internationella året för personal inom sjukvård och omsorg har utlysts av WHO för att uppmärksamma de stora insatser och uppoffringar som görs av miljontals anställda inom vård och omsorg, inte minst under pågående pandemi då dessa människor står i frontlinjen.

Internationella året för kreativ ekonomi för hållbar utveckling sätter fokus på vikten av att utveckla inkluderande och innovationsvänliga ekonomier där nya kreativa och hållbara verksamheter kan blomstra.

Internationella året för frukt och grönsaker drivs av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO och instiftades för att skapa medvetenhet om betydelsen av frukt och grönt för näringsintag, mat-säkerhet och hälsa.

2021 är bland annat fruktens år.

VÄGEN TILL EN BÄTTRE VÄRLD GÅR GENOM KLASSRUMMET

VÄLKOMMEN TILL VIKTIG LÄSNING

Vi gör skillnad. Vi skapar en bättre värld genom att varje dag arbeta för fred, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. Som medlem och bidragsgivare skapar du hopp och räddar liv. Nu och i framtiden.

Världshorisont
Svenska FN-förbundet
Box 15115, 104 65 Stockholm
Tel: 08 – 462 25 40
E-post: varldshorisont@fn.se
Webb: www.fn.se/varldshorisont
Twitter: @varldshorisont

Ansvarig utgivare: Anna Hägg-Sjöquist
Redaktör: AnnaLena Karlsson Andrews
Redaktionsråd: Pekka Johansson,
Malin Åberg Aas och Mathias Leveborn
Praktikanter: Lina Stolpe och Paulina Åberg
Layout: Pär Lundqvist, Adapt Media
Tryck: Ljungbergs Tryckeri, Klippan
Annonser: varldshorisont@fn.se
Artikelförfattarna svarar själva för innehållet i respektive artikel. För frilansmaterial ingår publicering både i tidningen och på FN-förbundets webbplats.

Världshorisont utges av Svenska FN-förbundet. ISSN 0042-2134
Prenumerationspris: 250 kr (helår, 4 nr)
PlusGiro: 50990-1

Världshorisont trycks på miljömärkt papper

#1

Omslagsbild: Stämmningsbild från en svensk lågstadieskola.
Foto: Mosthphotos/Katja Kircher

Om man blev tvungen att välja en enskild åtgärd för att främja god samhällsutveckling så skulle det sannolikt bli en satsning på utbildning. Det går nästan inte att överskatta betydelsen av utbildning, vare sig för den enskilda människan eller för samhället som helhet. Och ju mer komplexa våra moderna samhällen blir, desto större krav ställs det på den utbildning som erbjuds.

Under flera decennier har vi haft en positiv global trend med allt fler barn i skolan och stigande utbildningsnivå vilket har bidragit till minskande fattigdom och förbättrad folkhälsa i många länder. Tyvärr har coronapandemin satt stopp för flera hoppande utvecklingstrender och i stället ser vi en global socio-ekonomisk kris i dess kölvatten. I nuläget är vi fortfarande mitt uppe i pandemin och det kommer att dröja länge innan vi kan analysera dess fulla effekt på utbildning och andra viktiga aspekter av mänsklig utveckling.

När Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling antogs i FN 2015 var det i ett globalt klimat som framstår som ljusår från det nuvarande. Trump hade ännu inte valts till USA:s president och förhandlingarna om agendan präglades av samarbetsvilja och tillförsikt. Att världens länder till slut kunde enas om 17 övergripande utvecklingsmål, fördelade på 169 delmål, var en historisk bedrift som försåg oss människor med en unik färdplan och verktygslåda.

I detta temanummer om skola och utbildning tittar vi närmare på mål 4, om god utbildning för alla, och dess delmål 4.7, om lärande för hållbar utveckling. Enligt delmålet ska alla barn och unga utbildas i hållbar livsstil, mänskliga rättigheter och jämställdhet, samtidigt som våra skolor ska främja ”en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap” och värdesätta kulturell mångfald. Detta är frågor som Svenska FN-förbundet har en lång tradition av att arbeta med. Välkommen till ett temanummer om livsviktigt lärande.

Redaktör AnnaLena Karlsson Andrews
annalena.karlsson.andrews@fn.se

I DET HÄR NUMRET

- 4 FN-skolor och rollspel viktiga delar i FN-förbundets skolverksamhet
- 6 Skolsystemet i Sverige bidrar till växande klyftor, varnar experter
- 8 Lärande för hållbar utveckling – mer stöd uppifrån behövs
- 11 Faktablad om mål 4 i Agenda 2030 – god utbildning för alla
- 15 Helhetstänk nyckeln till att förstå hållbar utveckling, enligt forskare
- 16 Funktionshinderfrågor på schemat hos Lika Unika Akademi
- 18 USA efter Trump – supermakten på väg tillbaka till FN-samarbetet
- 20 Stockholms FN-förening – en lokal bjässe med mycket på gång

Foto: Malin Book

Under pandemin har FN-elevföreningen på Mora gymnasium inte varit aktiv men nu håller ett gäng elever på att starta upp den igen. "Stort grattis till årets fredspristagare FN:s livsmedelsprogram! Vår skola är med och stöttar årets fredspristagare genom att vara en FN-skola via Svenska FN-förbundet", står det på skylten. Från vänster: Tyra Wallin, Amina Sounace, Sarah Feller, Alicia Sjödén och Alexander Bammer.

Skolvärlden – en central arena i den svenska FN-rörelsen

Utbildning är det mest effektiva verktyget för att bekämpa fattigdom, förbättra hälsa och välbefinnande och främja ett ansvarsfullt medborgarskap. I arbetet för hållbar utveckling spelar världens skolor en central roll och i den svenska FN-rörelsen har skolfrågor prioriterats under många decennier.

Helen Huledal har arbetat med skolfrågor på Svenska FN-förbundet sedan 2005. Idag är hon chef för skolenheten som under dessa år har vuxit från en tjänst till tre och en halv – en indikation på hur centrala skolfrågorna är för organisationen och också på hur lyckosam satsningen på FN-skolor har varit. Sedan

2007 kan nämligen gymnasieskolor som vill satsa på en global profil certifiera sig till FN-skolor i samarbete med FN-förbundet.

– Det övergripande målet med skolverksamheten är att öka kunskapen och engagemanget i globala frågor. Att vi lyckas skapa engagemang är något

som vi ser tydligt i samarbetet med våra FN-skolor. Genom oss får de stöd både med att hitta faktakunskap i aktuella FN-frågor och med direkta tips på aktiviteter som kan väcka elevernas engagemang, både på och utanför lektionerna, säger hon.

39 FN-SKOLOR

I nuläget finns det 39 FN-skolor i Sverige med hyfsat god geografisk spridning över landet.

– Den geografiska spridningen är viktig för att FN-skolorna ska kunna inspirera andra skolor i sin omgivning men också för att FN-förbundet är en nationell organisation och vi vill finnas i hela landet, fortsätter Helen Huledal.

Vid 29 av FN-skolorna finns det aktiva FN-elevföreningar som drivs av eleverna själva och där mycket av FN-aktiviteterna äger rum. Det är en verksamhet som blivit en allt viktigare del av FN-skolekonceptet. Elevernas aktiviteter är centrala inte minst för "Aktion FN" som fyra gånger om året

arrangeras på skolorna.

Det finns ett stort intresse hos unga idag när det gäller bland annat mänskliga rättigheter, jämställdhet och klimat, fortsätter Helen Huledal. Samtidigt är de globala frågorna komplexa och det är en utmaning för lärare att hänga med och vara uppdaterade. Skolorna har också ett uppdrag att undervisa brett om hållbar utveckling och Agenda 2030.

– Vi försöker möta skolornas behov av stöd i dessa frågor och där fyller vi en viktig funktion samtidigt som de tillsammans bildar ett värdefullt nätverk ute i landet som vi för en kontinuerlig dialog med.

– Vi ser också att olika myndigheter, till exempel Utrikesdepartementet, gärna vill få tillgång till det här nätverket. Så vi blir en länk mellan makthavare och skolan och kan se till att de möts.

FN-ROLLSPEL VIKTIGA

En central komponent i skolverksamheten är också arbetet med FN-rollspel. Före pandemin arrangerade FN-förbundet varje år ett stort nationellt rollspel på gymnasienivå, kallat SweMUN [”MUN” står för Model United Nations, det engelska begreppet för FN-rollspel].

– Vi tar fram material, utbildar lärare som vill arrangera FN-rollspel och har en pool av ungdomar som kan hyras in som ordförande. Rollspel är en fantastisk pedagogisk metod och det finns ett stort intresse hos FN-skolorna för detta, berättar Helen Huledal.

Förhoppningen är att kunna arrangera ett fysiskt SweMUN igen 2022. Till dess erbjuder förbundet ett digitalt rollspel som finns på svenska och engelska och handlar om säkerhetsrådet och kriget i Jemen. Ett annat material som tagits fram nyligen handlar om arbetsförhållanden på en textilfabrik och utspelar sig inom FN:s arbetsorganisation ILO.

– En viktig sak man lär sig med rollspel är att FN är mycket mer än generalförsamlingen, det fungerar ju som en arena för en massa jätteviktiga frågor.

Om undervisningen kommer igång som vanligt igen under vårterminen kan man genomföra mindre rollspel, till

exempel i en klass, fortsätter hon, och kan på så sätt hålla intresset vid liv på skolan.

VILL NÅ YNGRE BARN

Under 2010-talet jobbade FN-förbundet nästan uteslutande med gymnasieskolorna men nu finns en förhoppning om att utveckla skolverksamheten till att också

omfatta grundskolor. I nuläget arbetas det med ett förslag som ska läggas fram inför FN-förbundets kongress i juni för beslut.

– Det finns många

som framhåller att man måste börja tidigt med globala frågor och med en sådan satsning hoppas vi kunna nå även de yngre barnen. Det skulle kunna handla om aktiviteter kring FN-dagen, med mera, berättar Helen Huledal.

– Vidare hoppas vi på ett ökat samarbete mellan skolor och de lokala FN-föreningarna och på att ta fram nya verktyg för det. En idé är också att samarbeta med de FN-organ som finns på plats i Sverige och hjälpa dem att få ut sitt fina material till alla våra skolor. Det är på idéstadiet än så länge så vi får se vad det blir.

Helen Huledal

MORA GYMNASIUM

En av FN-skolorna i Sverige är Mora gymnasium där Lotta Smedborn – lärare i svenska, filosofi och historia – är samordnare för projektet FN-skola. Skolan har arrangerat FN-rollspel sedan 2013 och ansökte om att bli FN-skola 2017.

– Vi kände att vi ville utöka arbetet med globala frågor och få in dem mer brett på skolan, även om det hittills främst varit eleverna på samhällsprogrammet som vi nått med detta. Många av dem vittnar om att de fått både en större insikt om hur allt hänger ihop men också ett större samhällsengagemang. Vårt årliga FN-rollspel betyder jättemycket i sammanhanget, berättar hon.

– När pandemin bröt ut hade vi inlett ett arbete med att alla skolans program skulle kartlägga vilka av de globala målen som de arbetar med. När undervisningen återgår mer till det normala hoppas jag att vi kan gå i mål med detta och på så sätt öka FN-förankringen på hela skolan.

Lotta Smedborn menar att stämpeln som FN-skola ger en tyngd åt skolan och att det är en viktig del av skolans profil. För eleverna som går där innebär FN-arbetet en form av demokratiprojekt, tillägger hon.

– Det är viktigt att FN förankras ute i samhället och inte blir något som bara händer långt bort. Genom att vi är en FN-skola ger vi eleverna en möjlighet att vara med och påverka och uppleva att de har en roll att spela.

FUNDERAT PÅ VÄRLDEN

En av Lotta Smedborns elever är 17-åriga Amina Sounace. Hon berättar att hon redan i 10-årsåldern började fundera över politik och hur människor i andra delar av värld-

en har det.

– För mig var det jätteviktigt att jag kom till ett gymnasium där det finns ett intresse för globala frågor. Jag vill att alla ska veta vad

den här skolan står för och att vi kämpar för att alla ska ha det bra, säger hon.

Som elev på samhällsprogrammet handlar det mycket om FN-frågor i undervisningen, säger hon. Lärarna uppmärksammar även olika FN-dagar och vid sådana tillfällen sätts planscher med information upp på platser i skolan där många kan se dem. Ibland står elever bredvid och berättar och skapar uppmärksamhet kring frågan.

– Så har vi ju vårt rollspel varje år. Förra året hade vi ett rollspel före pandemin och som etta fick jag sitta och lyssna. Jag satt där hela dagen, från 8 till 16, och jag tyckte det var fantastiskt, jag älskade varje minut av det!

– Nu går jag i tvåan och kommer själv att delta i vårt rollspel i mars så det är jättespännande!

■ AnnaLena Karlsson Andrews

Foto: Svenska FN-förbundet

Lotta Smedborn

Foto: Svenska FN-förbundet

Foto: Mesthofers Roland Lundgren

Nuvarande svenska skolsystem bidrar till växande klyftor mellan olika grupper i samhället, varnar experter.

Utmaning för Sverige: Växande samhällsklyftor förstärks genom skolan

Att skolan är en avgörande samhällsfunktion och spelar en viktig roll för barns och ungdomars utveckling håller de flesta med om. Ändå varnar forskare för att den svenska skolan står inför svåra utmaningar när det gäller likvärdig utbildning.

I skollagen slås det fast att alla ska ha lika tillgång till utbildning, oberoende av geografisk hemvist och socioekonomiska förhållanden. Därtill ska både kommuner och enskilda skolor ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov samt fördela resurser därefter.

Björn Åstrand, historiker och universitetslektor i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, har länge arbetat med frågan om likvärdighet i skolan, det vill säga att alla barn ska få samma möjlighet till utveckling så att deras framtid ligger i deras egna händer, inte i deras

förflutna, uppväxtvillkor och så vidare. Som regeringens särskilde utredare lade han i april 2020 fram sin utredning med förslag på en mer likvärdig skola.

– Förut handlade likvärdighet framför allt om att alla skulle ha lika tillgång till utbildning. Nu fokuserar vi dessutom på att varje elev ska ha rättvisa villkor för att lyckas, säger han.

Björn Åstrand understryker att likvärdighet i skolan inte betyder att man ska behandla alla elever lika. Tvärtom bör skolan som system ta hänsyn till dem med sämst förutsättningar.

I internationella jämförelser ses den svenska skolan fortfarande som relativt likvärdig, men flera forskare varnar för att utvecklingen går åt fel håll. Sambandet mellan elevers socioekonomiska bakgrund och deras resultat i skolan har blivit starkare sedan början av 00-talet.

Redan i förskolan finns oroande mönster. Studier visar att barn som går i förskolan tenderar att både studera längre och tjäna mer som vuxna än de som inte gör det. Sverige har en relativt hög andel barn som går i förskola, men det finns vissa skillnader mellan olika grupper – till exempel deltar barn med svensk bakgrund i högre utsträckning än de med utländsk bakgrund.

Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar också. Av de barn mellan ett och fem år vars föräldrar har eftergymnasial utbildning var 85,5 procent inskrivna på förskolan 2019, jämfört med 80,8 procent av de vars föräldrar har förgymnasial utbildning.

Sambandet avtar inte i skolans högre

Ett av de globala mål i Agenda 2030 där Sverige har störst utmaningar är mål 10, minskad ojämlikhet.

stadier. Det är vanligare för unga vuxna vars föräldrar har en eftergymnasial utbildning att studera vidare än för unga vuxna vars föräldrar inte har gjort det. Hela 92,8 procent av de elever som avslutat årskurs 9 och hade föräldrar med eftergymnasial utbildning var behöriga till ett yrkesprogram, jämfört med endast 48,8 procent av de elever vars föräldrar har förgymnasial utbildning. Detta samband är dessutom starkare för utlandsfödda elever än för de som är födda i Sverige. Därtill finns stora skillnader i andelen som påbörjar högskoleutbildning mellan landets län och kommuner.

TILLTAGANDE SEGREGATION

Att öka likvärdigheten är starkt kopplad till förbättrad resursfördelning och minskad skolegregation, förklarar Björn Åstrand. Det svenska skolsystemet måste ha bättre fördelning av både ekonomiska resurser och skickliga lärare.

– Generellt sett undervisar den mer erfarna läraren de elever som har starkast studieförutsättningar, medan läraren med mindre utbildning och erfarenhet undervisar de elever som har störst utmaningar att lyckas med skolan.

Ännu en resurs, som många inte

tänker på, är eleverna. Den så kallade kamrateffekten innebär att elever i stor utveckling påverkas av hur deras klasskamrater presterar. Att studera jämte elever med starka skolresultat är gynnsamt både för de som har sämre förutsättningar och för de som har bättre förutsättningar.

Det är här skolegregationen kommer in i bilden, det vill säga fördelningen av eleverna på olika skolor.

– Det vi kan se är att vi har en tilltagande skolegregation, alltså att allt fler elever går i en skola med kompisar som liknar dem själva.

Att skolsystemet blir en mekanism som motverkar jämlikhet i stället för att stärka den är alarmerande eftersom det påverkar elevernas livsvillkor långt efter att de slutat studera, menar Björn Åstrand. Ojämlighet riskerar att föras över från generation till generation.

FÖRSTÄRKER KLYFTOR

– Skolan är obligatorisk för alla barn i

Sverige. Om den fungerar som en mekanism som förstärker samhällsklyftor, i stället för att ha en utjämnande effekt, är det ju en förskräcklig företeelse, säger han.

Att bryta mönstret är långt ifrån enkelt eftersom skolan till stor del

speglas av samhället i stort. Att befolkningen bor segregerat leder också till ökad skolegregation. En annan viktig faktor är skolvalet, och här föreslår Björn Åstrand en förändring.

– Jag har lagt fram ett förslag, inte om att avveckla skolvalet, utan om att reformera det. Jag har också föreslagit att varje kommun och varje skolhuvudman, privat liksom kommunal, ska sträva efter socialt allsidigt sammansatta skolor.

Förutom en uttalad målsättning att sträva efter social allsidighet bör själva valprocesserna omorganiseras till ett samlat system med urvalsgrunder som gör att valet blir mer rättvist och som ger huvudmännen verktyg för att motverka skolegregationen, fortsätter han. Detta innebär bland annat att urvalskriterier som varje skola beslutar att använda sig av ska granskas av den regionala skolmyndigheten. Skolor kan ha olika urvalsgrunder men de får inte leda till ökad skolegregation.

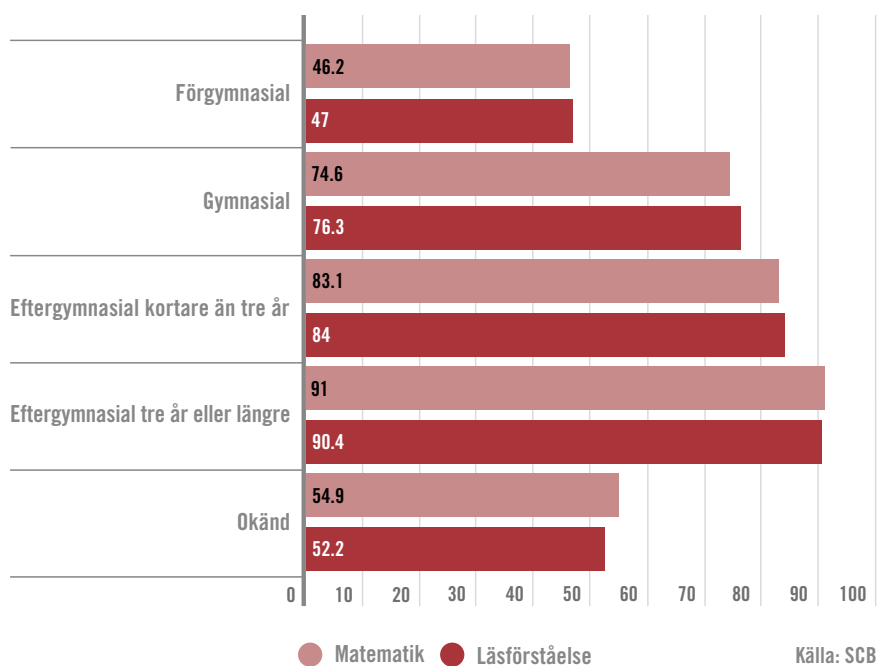
”MÄRKLIGT OCH ORIMLIGT”

Utbildningsminister Anna Ekström håller med om att skolvalet spelar en viktig roll i arbetet mot skolegregation. ”Det är en märklig ordning att vi ska ha parallella skolval, och det är samtidigt orimligt att platserna på friskolorna i dag kan vara paxade flera år i förväg genom att man kan ställa sig kö långt innan skolstarten. Barn som är födda sent på året eller är nyinflyttade har på grund av det ingen chans att få en plats på en skola de önskar”, skriver hon i en mejlkorrespondens med Världshorisont.

Från och med i år höjer regeringen likvärdighetsbidraget till 6,2 miljarder kronor. ”Det är öronmärkta pengar för skolan, och innebär att mer resurser går till skolor som behöver det bäst”, skriver Anna Ekström.

■ Lina Stolpe

”Vi har en tilltagande skolegregation, alltså att allt fler elever går i en skola med kompisar som liknar dem själva.”

Andel av 15-åriga elever som uppnår minst kunskapsnivå 2 efter föräldrarnas utbildningsnivå, 2018.

Som diagrammet visar når 91 procent av eleverna vars föräldrar har minst tre års eftergymnasial utbildning minst kunskapsnivå 2 i matematik. Bland elever vars föräldrar endast hade förgymnasial utbildning når endast 46,2 procent samma kunskapsnivå i ämnet.

Att skolan jobbar med lärande för hållbar utveckling är en av nycklarna till ett hållbart samhälle. Men trots att Sverige anses ligga långt framme återstår mycket att göra på området, menar experter.

Lärande för hållbar utveckling Viktigt koncept saknar stöd uppifrån

Lärande för hållbar utveckling är en förutsättning för att Sverige ska kunna nå de globala målen. Men trots ökat intresse och större förståelse för frågorna saknas samordning och ett tydligt politiskt ledarskap. Det anser några av aktörerna som Världshorisont har talat med.

För tre år sedan bestämde Bergska gymnasiet i Finspång att sätta en global profil på samhällsprogrammet samhällsinriktning. Programmet hade fram tills dess inte varit så populärt och det bekymrade rektorn Tangra Brussander.

– Vi behöver samhällsintresserade människor för att kunna bygga ett hållbart samhälle, så enkelt är det. Med en tydlig profil hoppas vi att eleverna ska se kopplingen mellan skolan, samhället och de globala frågor som de är engagerade i, säger hon.

Programmets fokus är Agenda 2030

med de 17 globala målen där lärande för hållbar utveckling är ett eget delmål (se faktaruta). Sedan 2019 deltar Finspång i Svenska FN-förbundets och Sveriges kommuner och regioners gemensamma projekt Glokala Sverige och brukar lyftas som en av de kommuner som ligger långt framme i arbetet med Agenda 2030. Bergska gymnasiet och kommunen hade redan inlett ett samarbete då skolan ville vässa sin profil och samarbetet utökades till att omfatta agendan. När Tangra Brussander sedan presenterade förslaget att även FN-certifiera

Bergska gymnasiet ställde kommunen upp och finansierade medlemsavgiften. Skolan blev 2019 en av Sveriges 39 FN-skolor.

SKIFTAR PERSPEKTIV

– Som FN-skola får vi en ännu tydligare profil och tanken är att alla program ska inspireras och börja arbeta med de globala målen i sin undervisning, säger Tangra Brussander.

Lärande för hållbar utveckling (LHU) handlar om att skifta perspektiv i undervisningen och välja material som kan kopplas till Agenda 2030, förklarar hon.

– Exempelvis vet jag att eleverna i engelska läste en text om jämlikhet och diskuterade den utifrån Agenda 2030 och vad som står i mål 10. I andra sammanhang väljer eleverna själva vilket mål de ska jobba med, ofta blir det flera stycken.

I ett skolprojekt undersökte eleverna hållbarhet i kläd-, möbel- och kosmetikaindustrin. Arbetet var ämnesöverskridande och omfattade samhällskunskap, ekonomi och naturvetenskap. Och i princip alla 17 utvecklingsmål.

– Det är roligt när eleverna får upp ögonen för komplexiteten i frågorna och hur allting hänger ihop. När elever förstår att de behöver kunskapen, då vill de lära sig, säger Tangra Brussander.

Agenda 2030 går att passa in i alla ämnen, poängterar hon. Utmaningen ligger i att inspirera lärarna så att de ser hur de kan koppla LHU till sina klasser och fortfarande uppfylla ämnesmålen.

TID TILL PLANERING

– En annan utmaning är att som skollärdare se till att det finns tid till samplanering för lärarna.

Slutmålet är att få engagerade elever som är nyfikna och rustade för att ta plats i en global värld. Finspång är en liten bruksort men i närheten av skolan ligger Siemens som är ett världsomspännande företag.

Det visar att även en liten kommun är en del av en global värld, menar Tangra Brussander.

– Gymnasieskolan är den sista utposten innan eleverna släpps ut i samhället för att forma framtiden. Därför är det helt nödvändigt att vi arbetar med hållbar utveckling, för vill vi ha ett hållbart samhälle måste vi hjälpa eleverna att tänka i de banorna.

Än är det för tidigt att säga huruvida den nya profilen kommer locka fler elever till samhällsprogrammet men intresset på skolan har varit stort.

– När vi hade vårt första möte som FN-skola för att bilda en elevförening och välja ambassadörer samlades väldigt många elever. Sedan kom coronapandemin så just nu ligger arbetet lite på is, säger Tangra Brussander.

INTERNATIONELLT CENTER

Sverige ansågs länge vara ett av de länder som gick i bränslen för LHU och var drivande för FN:s årtionde för lärande för hållbar utveckling (2005-2014). Som en del av arbetet etablerades Swedesd, Internationellt center för lärande för

hållbar utveckling, vid Uppsala universitet ("ESD" står för Education for Sustainable Development). Swedesd är i dag ett forsknings- och utbildningscentrum med fokus på utbildning och lärande för hållbar utveckling.

– Vi har bland annat tagit fram en mängd verktyg för lärande för hållbar utveckling och utbildat en rad aktörer i olika sektorer av samhället, allt från studenter till projektledare. Lärande för

hållbar utveckling handlar inte bara om skolan, det är en fråga för hela samhället, säger Eva Friman, föreståndare på Swedesd.

Centret utsågs 2015 av Unesco, FN:s organisa-

tion för utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation/information, till nationell samordnare för genomförandet av FN:s globala handlingsprogram för lärande och utbildning för hållbar utveckling. Swedesd fick även uppdraget att vara internationell koordinatör för programmet. Det gällde till 2019 och uppföljningen, som kallas "ESD för 2030", kommer att lanseras vid Unescos världskonferens för hållbart lärande i Berlin i maj.

FÖLL MELLAN STOLARNA

Trots att Sverige haft en framskjuten position globalt tycker Eva Friman att frågan har fått för lite uppmärksamhet av politiker på hemmaplan. Det underlag som Swedesd 2016 tog fram åt regeringen för hur arbetet med LHU skulle kunna bedrivas föll mellan stolarna.

– När vi presenterade förslaget möttes det av stor entusiasm, bland annat av den dåvarande utbildningsministern Gustav Fridolin. Sedan var det som att den politiska skoldebatten fastnade i Pisa-resultat, säger Eva Friman.

Tittar man på hur långt landets kom-

Foto: Unsplash

muner kommit med LHU är resultatet ganska nedslående. Enligt en undersökning som Naturskyddsföreningen gjorde 2017 hade endast tre av tio kommuner en strategi för LHU. Eva Friman tror att siffran hade varit annorlunda om skolorna fått mer stöd och tydligare riktlinjer från politiskt håll.

– Internationella samfundet har framhållit lärande för hållbar utveckling som en av nycklarna till Agenda 2030 men i Sverige saknar vi stöd uppifrån. Jag, och många aktörer vi är i kontakt med, skulle vilja se en tydlig policyinriktning och bättre styrinstrument för hur vi ska jobba med frågorna, säger Eva Friman.

En medarbetare vid Swedesd har varit med och tagit fram de moduler som Skolverket tagit initiativet till inom ramen för LHU och dessa tycker Eva Friman är "superbra".

– Men jag önskar att det funnits öronmärkta pengar och mer tid för lärare och skolledare att utveckla och lägga om både sitt arbetssätt och olika ämnesinnehållsperspektiv, säger Eva Friman.

SVÅRT ATT NÅ UT

En av de stora utmaningarna med modulerna som Skolverket har arbetat fram är att nå ut med information om dem, anser Mats A Hansson, undervisningsråd vid skolutvecklingsavdel-

Agenda 2030, delmål 4.7: Utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap

Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

ningen på Skolverket.

– Detta är komplexa frågor men i Skolverkets moduler finns material som ska hjälpa lärare i olika ämnen med hur de kan arbeta i övergripande temaform. Vi har också tagit fram material som ska stötta skolledare i hur de ska utveckla undervisningen och leda i förändring, säger Mats A Hansson.

Skolverket står också bakom utmärkelsen Skola för hållbar utveckling, en modifiering av den tidigare utmärkelsen Miljöskola. Utmärkelsen kan sökas av förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning. Omkring hundra ansökningar kommer in varje år.

– Jag tror att utmärkelsen gör att skolorna får en chans att samla sina tankar kring LHU, vilket i sig är positivt. Vi återkopplar till dem och ger ytterligare pusselbitar för hur de ska kunna utveckla arbetet, säger Mats A Hansson.

UPPFÖLJNING SAKNAS

Hållbar utveckling finns tydligt inskrivet i den svenska läroplanen men kritik har riktats mot att uppföljning saknas. ”I dagsläget riskerar många grundskole- och gymnasieelever att lämna skoltiden bakom sig med mycket bristfälliga kunskaper inom hållbar utveckling”, skrev Naturskyddsföreningen i ett positionspapper 2019. Även Skolverket har efterlyst en kvalitetsgranskning.

– I den kunskapsöversikt vi gjorde 2018 framkom att det finns mycket

material och många projekt. Men det är svårt att säga hur arbetet funkar i praktiken. Våren 2020 inledde Skolinspektionen en kvalitetsgranskning, vilket är glädjande och viktigt. Coronapandemin stoppade tillfälligt arbetet men vi ser fram emot resultatet. Det kommer bli oerhört viktigt för vårt vidare arbete, säger Per-Olov Ottosson, undervisningsråd vid läroplansavdelningen på Skolverket.

Även Naturskyddsföreningen välkomnar granskningen.

– Det är något vi efterfrågat under många år och sänder en signal att det här är viktigt. Utan en uppföljning är det lätt att prioritera bort LHU. Av de skolor som hittills granskats har ingen fått godkänt men vi hoppas hitta goda exempel när Skolinspektionen återupptar granskningen. Det finns ett stort internationellt intresse också, ingen annan verkar göra någon motsvarande uppföljning, säger Helena Lundmark, verksamhetsledare för skola på Naturskyddsföreningen.

ETABLERAT BEGREPP

Naturskyddsföreningen har arbetat med LHU sedan 2012 och Helena Lundmark tycker att intresset har ökat markant. Lärande för hållbar utveckling har blivit ett etablerat begrepp.

– Mycket är tack vare Agenda 2030. Sedan kom Greta. Medvetenheten har ökat i samhället och det påverkar så klart skolan, säger Helena Lundmark.

Samtidigt konstaterar hon att flera kommuner som låg i framkant med frågorna och tidigare hade LHU-samordnare, har varit tvungna att dra in tjänsten i samband med kommunala besparingar.

– Det är väldigt olyckligt. Det behövs stöttning och samordning för att öka förståelsen för LHU men också för att det här är komplexa frågor som är i ständig förändring.

För att skaffa mer kunskap har Naturskyddsföreningen sedan 2019 ett nära samarbete med tre skolor i Malmö. Det handlar bland annat om att identifiera och sätta upp strukturer för hur ett långsiktigt arbete med LHU kan se ut. Naturskyddsföreningens steg för stegguide, från kartläggning till planering, genomförande och uppföljning av LHU, håller just nu på att uppdateras med stöd av erfarenheter från Malmö-projektet.

– Guiden är mycket efterfrågad och ska vara ett stöd för hur skolor ska kunna börja jobba med lärande för hållbar utveckling. Det är ett enkelt sätt att komma igång och det är bra.

– Sedan är detta något som tar tid att hinna sippra ut i hela organisationen. Tidigare har vi jobbat mycket med gymnasieskolan Spyken i Lund och där har hållbar utveckling och de globala målen blivit en del av skolans DNA. Skolorna som vi samarbetar med i Malmö har också visat framfötterna. Bland annat var Kryddgårdsskolan först i Malmö att få utmärkelsen Skola för hållbar utveckling, säger Helena Lundmark.

ELEVERNA TAR MED SIG

Hon är övertygad om att LHU är något som eleverna kommer att ta med sig efter skolans slut. Ungdomar som är utbildade i hållbar utveckling kommer att ställa krav på sina framtida arbetsgivare, tror Helena Lundmark.

– Man vill jobba på ett företag och en arbetsplats som bidrar till en positiv utveckling. Samtidigt ser vi många företag som arbetar stenhårt på att ställa om för att bli cirkulära och de i sin tur kommer att efterfråga arbetskraft som har hög kompetens inom hållbar utveckling. Därför tror jag att LHU har en central roll om vi ska lyckas med Agenda 2030 och omställningen till ett hållbart samhälle, säger Helena Lundmark.

■ *Görrel Espelund, frilansskribent*

Foto: Mostphotos/Maxvotrmedia

Skolan spelar en viktig roll för grundläggande värderingar som rör bland annat hållbar livsstil, globalt medborgarskap och allas lika värde.

FN FAKTA.

GLOBALA MÅLEN: MÅL 4 – GOD UTBILDNING FÖR ALLA

Utbildning är det mest effektiva sättet att bekämpa fattigdom, förbättra hälsan och främja ett ansvarsfullt medborgarskap. Bilden är från Indien.

Utbildning nyckel till utveckling

Mål 4 i Agenda 2030 handlar om god utbildning för alla människor, om att lärandet ska vara livslångt och om att ämnen som hållbar livsstil, jämställdhet och mångfald – med mera – ska inkluderas. Coronapandemin har haft en kraftigt negativ effekt på området då många länder har stängt skolor.

Av de olika faktorer som är centrala för utvecklingsprocessen i ett land är allmän och god utbildning en av de absolut viktigaste. Det är en nyckelkomponent för att lyfta människor ur fattigdom och för att öka välbördet för såväl den enskilda individen som för samhället i stort. Utbildning är också en grundläggande mänsklig rättighet vilket slås fast

i artikel 26 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. När de globala målen för hållbar utveckling antogs 2015 var det därför självklart för de flesta att god utbildning för alla skulle vara ett av dem.

Stora framsteg har också gjorts under de senaste decennierna när det gäller skola och utbildning. Inskrivnings-

graden i grundskolan har ökat liksom andelen personer i låg- och medelinkomstländer som genomgår full grundskoleutbildning. När de globala målens föregångare – de så kallade millenniemålen – utvärderades 2015 konstaterades också att ett av de delmål som hade uppnåtts var det om att lika många flickor som pojkar ska börja skolan. Det

4 GOD UTBILDNING FÖR ALLA

I september 2015 antog världens stats- och regeringschefer en ny global utvecklingsagenda, Agenda 2030. Den innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals, SDGs) som syftar till att avskaffa fattigdom och hunger, rädda vår planets ekosystem och klimat och skapa fredliga, inkluderande och trygga samhällen. Det är den mest omfattande och ambitiösa utvecklingsplan som mänskligheten någonsin har haft. Världens regeringar bär det yttersta ansvaret för att agendan genomförs men varje människa på jorden berörs och om målen ska kunna nås krävs att alla betydande aktörer i samhället medverkar och påverkar utvecklingen i rätt riktning. I detta faktablad belyser vi det fjärde av de 17 målen: god utbildning för alla.

▶ är särskilt glädjande då satsningar på flickors utbildning skapar flera positiva bieffekter på samhällsnivå såsom förbättrad hälsa, mindre och friskare familjer, ökad demokrati och gynnsam ekonomisk utveckling.

Men trots de många framsteg som gjorts på utbildningsområdet beräknas fortfarande 780 miljoner människor i världen, varav två tredjedelar är kvinnor, inte kunna läsa och skriva. Bland världens barn stod 2018 omkring 260 miljoner utan skolgång vilket motsvarar närmare en femtedel av barnen. Ser man till grundläggande kunskaper i läsning och matematik saknas detta hos över hälften av alla barn och unga.

Liksom på andra områden har coronapandemin kraftigt försämrat läget ytterligare. 91 procent av alla skolelever har drabbats av skolstängningar och närmare 370 miljoner barn har gått miste om livsviktiga skolmålter. Genom att sätta stopp för barns skolgång och vända upp och ner på tillvaron för oräkneliga familjer är pandemin det hårdaste slaget mot världens skolor i modern tid.

En rad initiativ har tagits i FN för att bromsa den negativa effekten av pandemin på skolgång och inläring. Ett exempel är ett initiativ i mars 2020 av Unesco, FN:s organisation för utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation/information, där FN-aktörer och civilsamhällsorganisationer fördes samman med representanter för IT-branschen och medier i en ny global koalition för utbildning. Koalitionen har bland annat arbetat med att hitta innovativa och inkluderande undervisningsformer för olika samhällen, beroende på graden av digitalisering, och har stöttat länder i deras ansträngningar för att nå ut till skolbarn med undervisning trots pandemin.

FN:s barnfond Unicef har utvecklat sina insatser i 145 låg- och medelinkomstländer i syfte att möta behovet av alternativa undervisningsformer och insatser för psykisk hälsa.

SVERIGE OCH MÅL 4

I den senaste utgåvan av FN:s Sustainable Development Report, med underrubriken ”covid-19 och de globala målen”, finns statistik över hur olika länder ligger till med de 17 målen. Där anges att ”utmaningar kvarstår” för

Mål 4 – Säkerställa en inkluderande utbildning av god kvalitet och främja

Delmål 4.1

Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper.

Indikator 4.1.1: Andelen barn och ungdomar: (a) i årskurs 2/3, (b) i slutet av grundskolan och (c) i slutet av gymnasieskolan som uppnår en bestämd kunskapsnivå i (i) läsning och (ii) matematik fördelat på kön

Indikator 4.1.2: Andel personer i en viss åldersgrupp som fullföljt en viss utbildningsnivå (grundskola årskurs 6, grundskola årskurs 9-10 respektive gymnasium 3 år)

Delmål 4.2

Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar har tillgång till förskola av god kvalitet som ger omvårdnad och förbereder dem för att börja grundskolan.

Indikator 4.2.1: Andelen barn under 5 år som utvecklas enligt typiska utvecklingsmönster när det gäller fysisk och psykosocial hälsa samt inläring, fördelat på kön

Indikator 4.2.2: Deltagande i organiserat lärande (året före obligatorisk skolstart) fördelat på kön

Delmål 4.3

Senast 2030 säkerställa att alla kvinnor och män har lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

Indikator 4.3.1: Deltagande bland ungdomar och vuxna i formell och icke-formell utbildning de senaste 12 månaderna fördelat på kön

Indikator 4.3.2(N): Andel registrerade studenter på högskola/universitet

Delmål 4.4

Till 2030 väsentligen öka det antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, däribland tekniska färdigheter och yrkeskunskaper, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

Indikator 4.4.1: Andelen ungdomar och vuxna som har färdigheter i informations- och kommunikationsteknik (IKT) fördelat på typ av kunskap

Indikator 4.4.2(N): Platshållare för Indikator om etablering på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning på gymnasieskolan respektive högskola/universitet

Indikator 4.4.3(N): Fördelning av befolkningen efter högsta avslutade utbildningsnivå (förgymnasial, gymnasial, eftergymnasial kortare än 3 år och eftergymnasial 3 år och längre) efter åldersgrupper och kön

Delmål 4.5

Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

Indikator 4.5.1: Jämlikhetsindex (kvinnor/män, glesbygd/stad, nedre/övre inkomstkventil och andra, till exempel funktionsnedsättning, ursprungsbefolkning och konfliktdrabbade, i takt med att data tillgängliggörs) för samtliga utbildningsindikatorer på listan som kan disaggregeras

MÅL 4

Erhållande och likvärdig utbildning och livslångt lärande för alla

Delmål 4.6

Senast 2030 säkerställa att alla ungdomar och en väsentlig andel av alla vuxna – både män och kvinnor – lär sig läsa, skriva och räkna.

Indikator 4.6.1: Andel av befolkningen i en viss åldersgrupp som uppnår en bestämd kunskapsnivå i (a) läsförståelse och (b) räkning fördelat på kön

Delmål 4.7

Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

Indikator 4.7.1: Till vilken grad utbildning för (i) globalt medborgarskap och (ii) hållbar utveckling ingår i: (a) utbildningspolitik, (b) läroplaner, (c) lärarutbildning och (d) elevbedömning

Delmål 4.A

Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

Indikator 4.a.1: Andelen skolor med grundläggande service, efter typ av service
Indikator 4.a.2(N): Andel elever som upplevt mobbning under de senaste månaderna

Delmål 4.B

Till 2020 väsentligen öka antalet stipendier i världen som kan sökas av personer från utvecklingsländer, i synnerhet de minst utvecklade länderna, små önationer under utveckling och afrikanska länder, för studier inom högre utbildning, inklusive yrkesutbildning samt informations- och kommunikationstekniska, tekniska, ingenjörsvetenskapliga och naturvetenskapliga program, i utvecklade länder och andra utvecklingsländer.

Indikator 4.b.1: Volym av offentligt utvecklingsbistånd för stipendier fördelat på sektor och typ av studier

Delmål 4.C

Till 2030 väsentligen öka tillgången på utbildade lärare, bland annat genom internationellt samarbete kring lärarutbildning i utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Indikator 4.c.1: Andelen kvalificerade lärare i grundläggande utbildning efter utbildningsnivå

Foto: UN Photo/Eskinder Debebe

Ett skolbarn i Bangui, Centralafrikanska republiken.

Sveriges del när det gäller mål 4. Framsteg handlar det om att en hög andel unga i socioekonomiskt utsatta områden inte klarar de uppsatta målen i skolan. Statistikmyndigheten SCB, som ansvarar för den statistiska uppföljningen av genomförandet av de globala målen i Sverige, har framhållit just ojämlikhet mellan grupper som ett övergripande problem i Sverige.

Sustainable Development Report pekar också på att den svenska skolan uppvisar alltför dåliga resultat i vetenskapliga ämnen. Inom landet har kritik också riktats mot att konkreta metoder saknas för att följa upp hur man i den svenska skolan arbetar med delmål 4.7; om utbildning för hållbar utveckling.

INTERNATIONELLA DAGAR

Flera internationella dagar knyter an till de viktiga frågorna om utbildning och lärande. Den 24 januari är *internationella dagen för utbildning*. Den instiftades av FN:s generalförsamling 2018 mot bakgrund av att utbildning spelar en så avgörande roll för både individers och samhällets välbefinnande och utveckling. Generalförsamlingen har även instiftat en *internationell dag för kvinnor och flickor inom vetenskap* – den 11 februari – i syfte att förändra de ojämlika förutsättningar som på många håll råder inom forskningen och för att underlätta karriären för kvinnliga forskare.

Unesco har instiftat *internationella läskunnighetsdagen* den 8 september liksom *internationella lärardagen* som firas den 5 oktober.

TEXTEN I MÅL 4

Den fullständiga skrivningen av mål 4 i Agenda 2030 är: ”säkerställa en

”N” står för ”nationell indikator”. Läs mer om indikatorerna till de globala målen på <https://unstats.un.org/sdgs>.

inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla (*ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all*). För att kunna kommunicera de globala målen bättre har benämningen av varje mål getts en kortform, i detta fall *god utbildning för alla*.

I de tio delmålen sätts målsättningar upp för olika stadier från förskola till vuxenutbildning. Att utbildningen ska vara av god kvalitet betonas på flera ställen, något som återspeglar den kritik som tidigare riktades mot millenniemål 2 som sades fokusera alltför ensidigt på kvantitet. Andra aspekter som betonas är att alla i ett samhälle ska nås av

utbildningsinsatser och att de ska främja en hållbar utveckling.

Efter de sju sifferdelmålen finns tre bokstavsmål (4.A till C) som handlar om åtgärder och metoder för att de första delmålen ska kunna nås.

För att kunna mäta hur arbetet med de globala målen går har FN tagit fram 231 globala indikatorer. Varje land ska även ta fram nationella indikatorer och metoder för att mäta utvecklingen. För Sveriges del är det Statistikmyndigheten SCB som ansvarar för arbetet med indikatorerna.

Den fullständiga texten till mål 4 samt de indikatorer som är kopplade till delmålen framgår av rutan på föregående uppslag (N står för "nationell indikator").

Foto: Unsplash/Prado

Foto: Lina Stolpe

Hur bidrar Svenska FN-förbundet med sin verksamhet till mål 4? Vi frågade Annelie Börjesson, ordförande.

– FN-förbundets tre projekt Flicka, Minor och Skolmat bidrar vart och ett till ökad skolgång. Genom Flicka bidrar vi till att flickor får gå i skolan i stället för att gifta sig, genom Minor röjer vi viktig mark så att barnen kan gå till och från skolan på ett säkert sätt och genom Skolmat ökar vi väsentligt antalet barn i skolan och deras närvaro.

– FN-förbundet bidrar också direkt till uppfyllelsen av delmål 4.7 i Sverige genom vår omfattande skolverksamhet och vi bedriver även viktigt informations- och påverkansarbete om de globala målen, bland annat genom projektet Glokala Sverige i kommuner och regioner.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Mål 4 i Agenda 2030 handlar om att alla människor i världen ska få tillgång till utbildning av god kvalitet. Utbildning är helt grundläggande för individers och länders utveckling. Här är några tips på aktiviteter på hur DU kan bidra:

Kolla in vårt skolmaterial!

På FN-förbundets webbsida finns lektionsmaterial för att lyfta de globala målen och rätten till utbildning. Det är till exempel lärarhandledningar, filmer, simuleringar och interaktiva övningar anpassade för olika årskurser, det mesta i digital och nedladdningsbar form. Det finns också färdiga FN-rollspel och praktiska handböcker för den som ska planera eller delta i ett rollspel. Se fn.se/skola!

Stöd Skolmat!

Under pandemin har miljontals barn i världen drabbats hårt då deras skolor stängts och deras utbildning avbrutits. Att de samtidigt gått miste om den för många livsviktiga skollunchen är allvarligt. Samtidigt jobbar FN:s livsmedelsprogram WFP hårt med att nå dessa barn. Genom att stödja FN-förbundets projekt Skolmat bidrar du till att barnen återvänder till och blir kvar i skolan. Läs mer på fn.se/skolmat!

Starta ett projekt!

"Inte bara snack" är en satsning för att få igång lokala initiativ runt om i Sverige för de globala målen. Tillsammans med dina vänner/kursare/likasinnade ortsbör kan du bilda en projektgrupp och göra verklighet av er idé för hur ni på det lokala planet kan bidra till hållbar utveckling. Ni får stöd och råd av våra coacher. Läs mer om [@intebarasnack](https://www.instagram.com/intebarasnack) på Instagram eller på fn.se/intebarasnack!

Foto: Malin Åberg Aas

”Hållbar utveckling handlar om både de personliga och de samhälleliga besluten. Med systemperspektivet kan man se att man som individ kan påverka samhället i stort genom sina val, men att samhället i stort också påverkar individen”, säger David Collste.

Hållbarhetsforskaren David Collste: ”Att se helheten är nyckeln till lärande om hållbar utveckling”

Vi ses på Zoom strax efter nyår. Innan jul var hållbarhetsforskaren David Collste upptagen med att skriva klart sin doktorsavhandling som handlar om Agenda 2030 och modellering utifrån olika scenarier där såväl risker som möjligheter lyfts fram. Han jobbar också tio procent hos den nationella samordnaren för Agenda 2030, förutom sin doktorand-tjänst på Stockholm Resilience Centre och Université Clermont Auvergne.

David Collste har följt det globala arbetet med hållbar utveckling sedan 2012. Han har bland annat deltagit i FN-förhandlingarna som ledde fram till Agenda 2030. Nyligen bidrog han till framtagandet av det nya breddade Human Development Index som tar hänsyn till att vi nu befinner oss i antropocen, en tidsålder där människan styr planetens utveckling.

– Att utbilda i hållbar utveckling

handlar inte bara om att ha kunskap om till exempel planetära gränser utan också om att ha färdigheten att förstå hur systemen hänger ihop. Hur fungerar klimatförändringarna? Hur fungerar våra samhällssystem? Även moral, etik och hur vi agerar på det personliga planet är viktiga för en hållbar utveckling, säger David Collste.

BÖRJADE I 10-ÅRSÅLDERN

Hans ingång till hållbar utveckling började vid tio års ålder då han gick fredsutbildningar inom organisationen CISV, en global organisation som sedan 1950 har arbetat för en fredligare värld genom att arrangera ungdomsläger och driva projekt. Utbildningen utgick från både kunskap, attityder och färdigheter och att världens utveckling var påverkbar.

– Det finns många likheter mellan sättet att utbilda för att skapa en mer

fredlig värld och en mer hållbar värld, säger David Collste.

I globala målens delmål 4.7 står att alla studerande senast 2030 ska få de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Sverige är, enligt David Collste, relativt unikt genom att kravet på att utbilda i hållbar utveckling finns med i hela utbildningssystemet, från förskolan till högskolan.

Förutom att undervisa på universitetet håller David Collste sedan fem år årliga inspirations- och kompetenshöjande föredrag för lärare och elever på FN-förbundets FN-skolor, något som han tycker är roligt. FN-förbundets verksamhet på olika nivåer ser han som en styrka.

– Det är bra med FN-skolornas elevföreningar och att undervisningen sker tvärvetenskapligt. Det är också positivt att det globala perspektivet finns med, det är inte så vanligt, säger han.

FÖRÄNDRING PÅ SIKT

Långsiktigheten är en viktig del av hållbar utveckling vad gäller såväl lärande som resultat. David Collste framhåller att hållbar utveckling handlar om vilken samhällsutveckling vi vill se, men vi ser inte förändringen av det vi gör i dag förrän långt fram i tiden.

– Vi måste se på världen som social-ekologiska system och dra kopplingar mellan olika frågor som ligger långt ifrån varandra, säger han.

Han tar ett exempel från ett projekt i Tanzania som visar på kopplingen mellan ren energi och utbildning. Med tillgång till elektricitet kan eleverna studera i snitt ett år längre och det har sedan positiv effekt på både ekonomin och hälsan. Men den fulla effekten av tillgången till elektricitet syns inte förrän kanske 30 år senare.

ATT HITTA SYNERGIN

Vad är då det viktigaste att ha med sig när det gäller att undervisa i hållbar utveckling?

– Att hitta synergien mellan olika ämnen och förstå hur de hänger ihop. Ett bra arbetssätt är att jobba tvärvetenskapligt med flera ämnen och det borde gå att involvera matematiken mer, säger David Collste.

■ Malin Åberg Aas

David's bästa tips för lärande i hållbar utveckling:

- Arbeta tvärvetenskapligt mellan olika ämnen
- Få in både kunskaper, färdigheter och attityder
- Var konkret
- Skapa interaktiva övningar där det går att greppa systemperspektivet
- Få in matematiken i arbetet

Lästips med exempel på övningar finns i *The climate change playbook* och *The systems thinking playbook*.

Foto: Olo Sammarco

Ett av många utbildningstillfällen med Lika Unika Akademi. Från vänster: Peter Andersson, Lika Unika; Ann Bjellert, Botkyrka kommun, Helena Rojas, Botkyrka kommun och Tiina Nummi Södergren, Lika Unika Akademi.

Lika Unika Akademi ”Funktionshinderfrågorna en viktig pusselbit som ofta saknas”

Att ingen ska lämnas utanför är en av de centrala principerna i Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling. Utbildningsprojektet Lika Unika Akademi bidrar till ett inkluderande samhälle genom att fokusera på funktions- och rättighetsperspektivet i agendaarbetet.

– Funktionshinderfrågan kan prövas mot alla globala mål, och principen att ingen ska lämnas utanför är en bra ingång i frågan. När man tog fram de globala målen valde man att inte utveckla ett speciellt mål för människor med funktionsnedsättning utan funktionshinderpolitiken rör i stället alla mål, säger Tiina Nummi-Södergren, projektledare för Lika Unika Akademi.

Projektet är treårigt och startade hösten 2018. Det går nu mot sitt slut och avslutas i oktober i år. Sedan 2019 tillhör det FN-förbundet vilket medför att funktionshinderfrågorna lagts till förbundets övriga utbildningsinsatser rörande Agenda 2030 i Sverige.

Inom projektet har man utvecklat en utbildning som ska hjälpa samhällsaktörer att integrera funktionshinderper-

spektivet i sitt arbete med Agenda 2030, och man har utbildat tre föreläsare.

Utbildningsmaterialet finns i många olika former så att det ska vara tillgängligt för alla. Det finns exempelvis filmer som är textade och syntolkade respektive teckenspråkstolkade, man har tagit fram lättläst information, och man har använt sig av tolkar till andra språk än svenska vid vissa tillfällen.

OSÄKERHET RÅDER

Projektet fokuserar på kunskapshöjande aktiviteter för tre primära målgrupper: civilsamhällesorganisationer, beslutsfattare i kommuner, regioner och diverse institutioner, samt funktionshinderorganisationer. När det gäller den sistnämnda målgruppen ska utbildningarna även verka självstärkande så att organisationerna ser sin egen roll i arbetet med Agenda 2030.

Tiina Nummi-Södergren säger att det generellt sett råder stor osäkerhet bland olika samhällsaktörer om hur man inom arbetet med Agenda 2030 integrerar funktionshinderperspektivet.

– Många står och tvekar, de är osäkra inför målen. Man vet ofta inte hur man ska arbeta med funktionshinderfrågorna. I många kommuner och regioner blir dessa frågor inte en naturlig del av planeringen av arbetet med Agenda 2030. Det är en viktig pusselbit som fattas.

Hon berättar att Lika Unika Akademis kunskapshöjande insatser kan hjälpa till att konkretisera de här frågorna för aktörerna. Utbildningarna berör bland annat kopplingen mellan funktionshinderfrågorna och relevanta agendamål, hur man kopplar olika rättigheter i dessa mål till rättigheter för personer med funktionsnedsättning och hur man utvärderar målen i relation till dessa frågor. För civilsamhällesorganisationer handlar det mycket om hur man kan använda målen i sitt påverkansarbete.

FRÄMJAR INKLUDERING

En av projektets föreläsare är Marie-Louise Luther, som även arbetar som intressepolitisk handläggare för funktionshinderpolitik på Astma- och Allergiförbundet. Hon säger att projektet primärt inriktar sig på tre huvudsakliga agendamål.

– Utbildningarna rör främst mål 4 (utbildning), mål 8 (arbete) och mål 10

som handlar om minskad ojämlikhet. Mål 10 är brett och kan omfatta mycket. Målen går ju även givetvis in i varandra. Utbildningarna har också alltid ett barn- och kvinnoperspektiv.

Mer specifikt handlar mål 4 om god utbildning för alla, där man bland annat ska fokusera på att skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer och eliminera diskriminering inom utbildning. Mål 8 berör anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Mål 10 (minskad ojämlikhet) omfattar bland annat främjandet av social, ekonomisk och politisk inkludering samt säkerställandet av lika rättigheter för alla.

Marie-Louise Luther säger att många aktörer likställer hållbarhetsfrågor med miljöfrågor, och att kunskapen om vad som utgör hållbar samhällsutveckling måste ökas. Funktionshinderperspektivet är även en relativt ny del av agendan, och man bör konkretisera vad det faktiskt innebär.

KOMMUNER PÅ RÄTT VÄG

Mycket arbete kvarstår, men vissa samhällsaktörer är i framkant i sitt arbete med funktionshinderfrågorna. Botkyrka och Malmö är två kommuner som enligt projektledare Tiina Nummi-Södergren har kommit långt i arbetet med dessa frågor.

I samband med en uppdatering av Botkyrka kommuns hållbarhetsutmaningar bjöd man in Lika Unika Akademi som hade en informationssession för kommunstyrelsens politiska beredningsorgan. Kommunen styrs utifrån dokumentet "Ett hållbart Botkyrka" som utgår från målen i Agenda 2030.

Ann Bjellert arbetar som utvecklingsledare för social hållbarhet med fokus på tillgänglighet och funktionsrätt på kommunledningsförvaltningen i Botkyrka. Hon anser att dessa frågor bör styras, ledas och stötta centralt. Tidigare låg de hos vård- och omsorgsförvaltningen, men sedan 2013 ligger de hos kommunstyrelsen.

Kommunen har vänt arbetet till att bli en medborgarfråga i stället för en brukarfråga. Alla personer med funktionsnedsättning är ju inte brukare inom kommunal omsorgsverksamhet. Vidare arbetar man simultant med de olika diskrimineringsgrunderna för att se vilka synergieffekter de kan ha.

– Vi har ett annat tänk, perspektivge-

Foto: Oiro Sammarco

Utbildningsdag på Länsstyrelsen Stockholm i april 2019.

menskap i stället för perspektivträngsel. Vi tänker jämlikhet och mänskliga rättigheter. Vi jobbar gemensamt med alla olika diskrimineringsgrunder och ser hur det korsbefruktar, säger Ann Bjellert.

– Ett exempel är vårt arbete med utbildningar i barnkonventionen. Här har vi kopplat på funktionsrättskonventionen för att se hur den samspelar med barnkonventionen. Vi ser vilken bäring dessa frågor har på varandra.

BETONAR RÄTTIGHETER

Hon säger att Botkyrka kommun även har en annan retorik och talar om funktionsrätt eftersom det handlar om rättigheter. I kommunens jämlikhetsstrategi från 2017 står det att ingen person i Botkyrka får uppleva diskriminering på grund av bristande tillgänglighet – en funktionsnedsättning får inte bli ett funktionshinder.

Kommunen hade kommit en bra bit på väg redan innan Lika Unika Akademi informationssession, men informationen har varit positiv för kommunens vidare arbete med dessa frågor, enligt Ann Bjellert. Materialet som erbjuds är ett bra verktyg som kommunen kan använda i sitt hållbarhetsarbete och projektet har gjort viktiga kopplingar mellan de olika artiklarna i funktionsrättskonventionen och Agenda 2030.

– Man kan aldrig få för mycket kunskap om de här viktiga frågorna. Det

finns viss brist på kunskap kan jag tycka. De här frågorna bör stå högre upp på dagordningen i samhället.

Lika Unika Akademi har som så många andra fått ställa om till digitala arbetssätt på grund av coronapandemin, något som har resulterat i nya utmaningar. Alla utbildningar har dock genomförts som planerat, om än i digital form, och Tiina Nummi-Södergren är nöjd med hur insatserna gått än så länge.

– Vår utbildningsverksamhet bidrar till att sprida kunskap, höja kompetensen inom de här frågorna hos våra målgrupper och göra arbetet med funktionshinderfrågorna mer hållbart. Vi vill även utvärdera hur agendafrågorna i Sverige genomförs och hur de når personer med funktionsnedsättning och andra som lever i utanförskap i Sverige, till exempel vissa äldre. Där har vi många gemensamma frågor att jobba med.

HOPPAS FORTSÄTTA

Föreläsarna kommer även efter projektidens slut att kunna anlitas via FN-förbundet och Tiina Nummi-Södergren hoppas att även resten av arbetet kommer att fortskrida, kanske i form av ett nytt projekt med annat fokus.

– Jag ser det inte som att vi är klara, som att det snart är färdigutbildat. Vi hoppas på en fortsättning.

■ Marina Henrikson, frilansskribent

Joe Biden (till höger) i ett kampanjmöte i oktober 2020 tillsammans med tidigare presidenten Barack Obama.

USA på väg tillbaka till globalt samarbete

Under fyra år med Donald Trump vid ratten drog sig USA ur ett rekordstort antal internationella organisationer, avtal och samarbeten. De signaler som nu kommer från den nytilträdde Bidenadministrationen tyder på att supermakten är på väg tillbaka till den globala scenen.

Sällan har världen skådat en så FN-fientlig statschef som Donald Trump. Under sina fyra år vid makten såg han till att USA lämnade eller drog tillbaka USA:s stöd till bland annat FN:s råd för mänskliga rättigheter, Parisavtalet om klimatet, den gröna klimatfonden GCF, FN:s befolkningsfond UNFPA, världshälsoorganisationen WHO och FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur UNESCO. Vidare har han dragit tillbaka viktigt stöd till UNAIDS, FN:s samlade program mot hiv/aids, och till stödorganisationen för palestinska flyktingar, UNRWA. Han har även underminerat världshandelsorganisationen WTO på ett flertal sätt och lämnat viktiga frihandelsavtal.

Genom att dra sig ur, skrota eller inte förlänga viktiga överenskommelser rörande kärnenergi och kärnvapenkontroll – så som kärnenergiavtalet med Iran, INF-avtalet om medel- och kortdistansrobotar och Nya Startavtalet – bidrog Donald Trump även till att hotet om kärnvapenkrig ökade. I samma anda öppnade han upp för användning av personminor igen, i skarpt brott mot den starka norm mot att tillverka eller använda personminor som etablerats som ett resultat av Ottawafördraget. Genom att rikta hot och sanktioner mot Internationella brottmålsdomstolen ICC har han också försvårat den internationella rättsskipningen efter allvarliga förbrytelser såsom krigsbrott, etnisk rensning och folkmord.

Sammantaget resulterade presidentens linje i ett USA som blev alltmer isolerat och som också möjliggjorde för andra starka aktörer – inte minst Kina – att flytta fram positionerna i det maktvakuum som uppstod när USA drog sig tillbaka.

När det efter många turer stod klart att Joe Biden stod som segrare i det amerikanska presidentvalet i november 2020 gick

en suck av lättnad genom stora delar av den samlade diplomatikåren. Biden var också snabb med att signalera att han vill se en återgång till en världsordning där USA är en viktig och respekterad global aktör – även om bedömare samtidigt varnade för överdriven optimism när det gäller denna supermakts intentioner och agerande framöver.

I skrivandets stund – ett par veckor efter Bidens installation – hade han dock redan hunnit fatta ett antal beslut som stärker bilden av en tydlig amerikansk kursändring. USA återinträder bland annat i Parisavtalet liksom i MR-rådet, WHO och UNFPA. Nya Start-avtalet med Ryssland har förlängts och den kvinnofientliga Global Gag Rule – som innebär att civilsamhällesorganisationer med amerikanskt stöd förhindras från att arbeta med säkra aborter – har upphävts.

Flera av de utnämningar som Biden gjort till centrala poster bekräftar också bilden av en administration som vill återupprätta USA:s anseende när det gäller internationella relationer och som vill värna demokrati, mänskliga rättigheter och det globala samarbetet. Till utrikesminister har han valt den respekterade statsmannen Antony Blinken, John Kerry – Obamas utrikesminister – blir nytt särskilt sändebud för klimatfrågan och tidigare FN-ambassadören Samantha Power blir ny chef för biståndsmyndigheten USAID. Genom att välja en svart kvinna till FN-ambassadör – den erfarna diplomaten Linda Thomas-Greenfield – och med den första kvinnliga vicepresidenten någonsin vid sin sida – Kamala Harris – ger Biden också välbehövligt hopp om en ny tid då röst och inflytande i amerikansk politik ges åt fler grupper än vita äldre män.

■ AnnaLena Karlsson Andrews

Rapport från SCB Växande klyftor i Sverige

Statistikmyndigheten SCB släppte under hösten rapporten *Lämna ingen utanför* som är en statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige.

I rapporten konstateras att varje stat, utifrån grundprincipen om att inte lämna någon utanför, har en förpliktelse att utrota all slags fattigdom, avskaffa diskriminering och minska ojämlikheter och utsatthet. Konsekvenserna av ojämlikheter och utsatthet är att människor inte får ta del av utvecklingen och att individens och mänsklighetens möjligheter undermineras.

I samband med att den nya rapporten kom ut betonade SCB att ojämlikheten i Sverige inte minskar utan tvärtom ökar på många områden. Enligt rapporten använder flickor och unga kvinnor i Sverige i markant högre grad antidepressiva läkemedel än pojkar och unga män. Det framkommer att arbetslösa, personer födda utanför Europa och personer som har en icke-heterosexuell identitet

Logotypen för "lämna ingen utanför", en grundprincip för Agenda 2030.

i högre grad avstår vård av ekonomiska skäl än andra grupper.

Homosexuella, bisexuella och trans-

personer utsätts i högre grad än heterosexuella för sexuella övergrepp. Det finns indikationer på att kvinnor med funktionsnedsättning i större omfattning än kvinnor utan funktionsnedsättning är utsatta för hot eller våld.

Av rapporten framkommer vidare att elevers socioekonomiska bakgrund har fått större inverkan på deras betygsresultat sedan slutet av 00-talet. Denna påverkan är större på elever som är utlandsfödda än på elever som är födda i Sverige. Det finns förhöjda risker för barn som varit placerade enligt socialtjänstlagen när det gäller hälsoproblem, kriminalitet och missbruk och för att få svag koppling till arbetsmarknaden som vuxen. Ensamstående kvinnor som har barn är avsevärt mer ekonomiskt utsatta än ensamstående män med barn.

Bland riksdagsledamöter finns en underrepresentation av personer som är äldre, yngre, utrikes födda, har förgymnasial och gymnasial utbildning, samt av kvinnor. Enligt rapporten bedömer Folkhälsomyndigheten att möjliga effekter av pandemin kan vara att hälsoskillnader mellan samhällsgrupper ökar mot bakgrund av att bruket av tobak, alkohol och droger riskerar att öka bland socialt utsatta grupper.

■ Lovisa Kärelius

Svenskt MR-institut kan inrättas 2022

Regeringen tog i början av året ännu ett steg i riktning mot att införa en oberoende nationell institution för mänskliga rättigheter. Regeringen beslutade om en så kallad lagrådsremiss, det vill säga en utkast till lagtext som skickas till lagrådet för granskning. Det är det sista formella steget innan förslaget läggs fram som proposition inför riksdagen för beslut.

Regeringen föreslår att ett oberoende institut för mänskliga rättigheter inrättas den 1 januari 2022. Det nya institutet ska bland annat följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige.

Sveriges tid i säkerhetsrådet utvärderad

Sveriges två år i FN:s säkerhetsråd (2017-2018) har på uppdrag av utbildningsdepartementet utvärderats av professor Kjell Engelbrekt vid Försvarshögskolan. Som underlag för arbetet har han gjort ett 50-tal intervjuer och granskat cirka 1 200 handlingar.

Slutsatsen är att den största vinsten med tiden i säkerhetsrådet var den kompetenshöjning inom utrikesförvaltningen som satsningen medförde, vilken ska ses som en "investering för framtiden", enligt Engelbrekt. Sverige lyckades också göra avtryck i ett antal sakfrågor, däribland fredsprocessen i Jemen, humanitärt tillträde i Syrien samt kvinnor, fred och säkerhet.

FN uppmanar Sverige att ta hem IS-barn

Sveriges regering fick tillsammans med 56 andra i februari brev från FN:s särskilda rapportör för skyddet av mänskliga rättigheter i kampen mot terrorism, Fionnuala Ní Aoláin. Cirka 64 000 kvinnor och barn lever under svåra förhållanden i läger som inrättades efter Islamiska staten (IS) fall och hon uppmanar nu länderna att ta hem sina medborgare.

Ní Aoláin framhöll vid en presskonferens att länderna på listan inte är de som borde vara sämst rustade att ta emot sina medborgare, till exempel tog Kazakstan 2020 hem 500 kvinnor och barn. Det finns inga ursäkter utan handlar om bristande politisk vilja, enligt Ní Aoláin.

Susanna Salwén från Stockholms FN-förening (till höger) tillsammans med journalisten Johan Bergendorff som var en av talarna vid föreningens stora event i Kungsträdgården på FN-dagen.

Stockholms FN-förening Full fart trots pandemin

I den svenska FN-rörelsen finns ett 70-tal lokala FN-föreningar som drivs av eldsjälur. Stockholms FN-förening är den största av dem och har ett aktivt år bakom sig.

När Aase Smedler tillträdde som ordförande för Stockholms FN-förening i början av 2020 var det med många års erfarenhet av professionellt arbete inom FN i bagaget. Under sitt första år som ordförande har hon haft målsättningen att engagera fler medlemmar och allmänheten i verksamheten och att utöka samarbetet med student- och ungdomssektionerna. Sektionerna spelar en viktig roll, bland annat för att de kommer med mycket nya idéer och för att de når målgruppen via sociala medier.

–Våra sektioner har varit involverade i många frågor, de är idésprutor och ger injektioner av energi. Genom dem kan vi engagera unga människor som vill lära sig mer om FN, säger hon.

TVÅ PRAKTIKANTER

En annan viktig komponent i föreningens arbete är att bereda plats för praktikanter.

–Det gör stor skillnad att vi kan ta del av deras kunskaper.Handledning av praktikanter är stimulerande och ger nya idéer. Under 2020 har föreningen haft två praktikanter samtidigt, vilket skapar ett team som kan avlasta varandra i hektiska perioder och bolla idéer och lösningar tillsammans med handledaren. De är

med i det vardagliga arbetet och finns alltid där för att stötta våra medlemmar.

Genomgående teman i verksamheten är mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter. Varje år delar föreningen ut två MR-pris, ett till en person och ett till en organisation som har främjat och skyddat mänskliga rättigheter. 2020 gick priset till Gabriella Kärnekull Wolfe, som startade uppropet #intedinhora, och till organisationen Läkare i världen Sverige.

–Stockholms FN-förening har delat ut det här priset i 25 år. 2020 delades priset ut inför en digital publik av medlemmar men i normala fall sker prisutdelningen vid en alternativ Nobelmiddag, dit alla medlemmar är välkomna, berättar Aase.

STORA FÖRÄNDRINGAR

Pandemin medförde även andra anpassningar för föreningen. När Susanna Salwén blev invald i styrelsen i februari föreställde hon sig att 2020 skulle bli ett år med många event men

insåg snabbt att de stod inför stora förändringar.

–Vi hade massor med planer på aktiviteter det här året, bland annat med anknytning till FN:s 75-årsjubileum. Men vi fick tänka om och tänka nytt, lägga ned vissa aktiviteter och göra om andra till digitala, när covid-19 spred sig över världen, säger Susanna.

Trots utmaningarna lanserade föreningen insamlingskampanjen NÄRING för framtiden på World Food Day den 16 oktober. Målet var att samla in pengar till FN-förbundets och WFP:s projekt skolmat, samtidigt som fokus låg på Agenda 2030:s mål om att bekämpa fattigdom och hunger, stötta hälsa och utbildning och förhindra barnäktenskap. Många skolor har stängt ner under pandemin vilket har medfört att fattiga barnfamiljer haft extra svårt att förse sina barn med mat. För att motverka problemet har WFP satsat på kontanthjälp och lokalproducerade matkassar.

EVENT I KUNGSAN

En viktig del av kampanjen var ett stort event på FN-dagen den 24 oktober som föreningen anordnade i Kungsträdgården med stöd av Stockholms stad. Förutom en fysisk publik på 50 personer nåddes även 5 000 åhörare

digitalt. Tal hölls och Musiker utan gränser spelade.

–Sammantaget samlade vi in drygt 20 000 kronor. Vi hade hoppats på mer men med de väldigt speciella omständigheter som rådde under hösten är vi ändå nöjda, säger Susanna.

Under FN-dagens eftermiddag hölls även ett seminarium på temat FN 75 år tillsammans med Palme-centret och ABF. Tack vare digital utsändning nåddes över 2 000 personer.

Stockholms FN-förening har under året gjort stora satsningar på sitt kommunikationsarbete och genom nyhetsbrev, blogg och olika kanaler på sociala medier har föreningen nått ut till många medlemmar.

–Vi hade också stor hjälp av ungdomssektionen och studentsektionen när det gällde att utforma kampanjens innehåll och budskap. De använde också sina kanaler för att marknadsföra kampanjen vilket jag tycker var väldigt roligt, säger Susanna.

■ Paulina Åberg

Aktion FN: FN-skolor tog avstånd från rasism

Strax innan Aktion FN mot rasism skulle arrangeras på landets FN-skolor i december kom beskedet att all undervisning skulle ske på distans. Gymnasieskolorna fick då hitta kreativa lösningar och genomförde aktionen helt digitalt.

Fyra gånger per år genomförs Aktion FN på FN-skolor runt om i Sverige. Den sista aktionen för 2020 fokuserade på rasism och hölls i samband med internationella dagen för mänskliga rättigheter den 10 december.

Vart femte år granskar FN:s råd för mänskliga rättigheter hur medlemsstaterna efterlever FN:s MR-konventioner. I januari 2020 granskades Sverige och fick då bland annat kritik för det växande antalet hatbrott. Av alla anmälda hatbrott klaras endast tre procent upp. FN-skolornas fjärde Aktion FN 2020 fokuserade därför på hatbrott kopplat till rasism i det svenska samhället.

BLEV DIGITAL

En fysisk och en digital aktion var planerad men då beskedet kom att alla gymnasieskolor skulle ha distansundervisning från den 7 december fick aktionen i stället bli helt digital. På Klara Teoretiska Gymnasium i Sundsvall fick

Foto: Kristin Nelvig

Foto: Lova Tjernström

Av alla anmälda hatbrott med rasistiska motiv är det enbart 3 procent som klaras upp. Här ser vi exempel på hur eleverna på Klara Teoretiska i Sundsvall deltog i Aktion FN. Kakan har bakats av Lova Tjernström.

arrangörerna snabbt tänka om. Kristin Nelvig, specialpedagog och samordnare FN-skola, berättar att de fokuserade på att eleverna ändå skulle känna att de var en del av aktionen. För att belysa hur få anmälda hatbrott som klaras upp valde skolan att lyfta siffran tre på sitt Instagramkonto. De uppmuntrade elever och lärare att göra treor av saker de hade hemma och fota det. Genom att göra det så enkelt som möjligt att delta var målet att de ändå skulle engagera eleverna.

Resultatet blev flera bilder där till exempel handsprit, kakor och julgranskolor formade

siffran 3. Vissa gjorde aktionen individuellt medan andra deltog i det digitala klassrummet genom att hålla upp ritade treor. Arrangörerna fick in många kreativa bilder som sammantaget blev en fin gemensam manifestation där frågan om hatbrott uppmärksammades.

■ Anneli Nilsson

I samband med internationella kvinnodagen den 8 mars genomförs *Aktion FN för jämställdhet* på landets FN-skolor.

FN:s kärnvapenförbud firades i Falun

Falu FN-förening med vänner samlades den 22 januari för att fira att FN:s konvention om ett kärnvapenförbud (TPNW) samma dag blev internationell lag. Tre månader tidigare hade 50 länder ratificerat kärnvapenförbudet vilket krävdes för att det skulle träda i kraft. Enligt TPNW är det förbjudet för stater att utveckla, testa, producera, skaffa, inneha, lagra, använda eller hota med att använda kärnvapen.

Firandet skedde i Åsbobacken med rislykter som dessvärre hade svårt att lyfta i det blöta och blåsiga vädret. Men ljus, facklor och tomtebluss fick ersätta lyktorna. Ett kortare tal hölls av Cecilia Bergh från FN-föreningen som betonade att Sverige inte är ett av de länder som ratificerat kärnvapenförbudet. "För

Foto: P-O Tallander

Karin Alexanderson, Cecilia Bergh och Annica Ericson från styrelsen i Falu FN-förening.

första gången i historien står vi utanför ett nedrustningsavtal. Detta måste vi ändra på. Ju fler länder som skriver på kärnvapenförbudet, desto starkare blir normen mot kärnvapen. Vi måste därför samlas och med gemensamma krafter uppmana Sveriges regering att först signera kärnvapenförbudet, sedan ta det till riksdagen för ratificering", sa hon.

Det hela avslutades med att alla närvarande tillsammans sjöng I natt jag drömde som uttryck för sin önskan om att Sverige ska gå i bräschen för en mänskligare och fredligare värld och ratificera konventionen.

TIPSA LANDET RUNT:

Skicka ditt tips till:
varldshorizont@fn.se och skriv
"Landet runt" i ämnesraden

ENGAGERA DIG LOKALT

Ju fler som engagerar sig, desto mer kan vi åstadkomma! Som medlem är du välkommen att vara med och forma verksamheten i din lokala FN-förening. Möjligheterna är många! Ta kontakt med din FN-förening via www.fn.se

Inte bara snack

Vill du engagera dig extra för de globala målen? Kampanjen #intebarasnack, en satsning där lokala initiativ ska ta världen närmare #Globalamålen, fortsätter! Var med genom att starta en projekt-grupp och genomför ett lokalt initiativ för global förändring. Som projektgrupp får ni stöttning och hjälp av våra coacher. Kolla in @intebarasnack på Instagram och www.fn.se/intebarasnack

Temadag 26 mars

Den 26 mars arrangerar vi en digital temadag om flickors rättigheter. Vi får bland annat lyssna på UNFPA som berättar om arbetet i Etiopien mot barnnärings och kvinnlig könsstympning och hur det har påverkats av covid-19. Vidare talar en representant för Sida i Zambia om hur Sverige arbetar med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i regionen. Temadagen genomförs över Zoom. Läs mer och anmäl dig på fn.se/kalender.

Nominera årets MR-pristagare!

2014 instiftade Svenska FN-förbundet ett pris för att uppmärksamma insatser för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Nu är det dags att nominera kandidater till 2021 års MR-pris och FN-förbundet bjuder in alla FN-föreningar, FN-distrikt och anslutna riksorganisationer att nominera en (1) kandidat vardera. Pristagaren ska vara en enskild person. Nominera senast den 31 mars på fn.se. Har ni frågor, kontakta mrpristagare@fn.se.

Nya ambassadörer

I januari utbildades 25 ambassadörer för globala målen 2021. Ungdomarna besöker gärna (digitalt) och håller föreläsningar och workshops om globala målen samt våra projekt Flicka, Minor och Skolmat. Läs gärna mer och fyll i en föreläsningsförfrågan på fn.se/ambassadorer.

Här är årets ambassadörer:

Amalie Levring Waara, Stockholm/Piteå; Amani Ali, Uppsala; Andi Shamon, Karlstad; Anna Lundberg, Lindome; Arezo Akbari, Uppsala; Benin Al-ogaili, Västra Frölunda; Ebba Svensson, Åhus; Ellen

Tingström, Göteborg; Embla Hägelmark, Helsingborg; Gabriella Ek Hällzon, Örebro; Jeffrey Clark, Stockholm; Kamil Kon, Kalmar/Växjö; Kimberly Clark, Malmö; Marcus Karlén, Mora; Mona Ghasemi, Södertälje; Nadia Helligren, Piteå; Orfeas Georgkakis Paulsson, Linköping; Oscar Rosengren, Stockholm; Samira Bagheri Afousi, Ålandsbro; Samuel Molin, Spånga; Selma Modéer Wiking, Malmö; Tamar Khatchadourian, Södertälje; Tea Pucar, Solna samt Vusal Qualiyevev, Jordbro.

Vinnare i "Vän till vän"

FN-förbundets rekryteringstävling *Vän till vän* har avslutats med en delad första plats. Tävligen pågick från 16 oktober till 10 december och vinnarna Ann-Mari Lanne, Hanna Gaita och Jenny Appelgren

har genom att värva sex vänner var hjälpt oss i FN-rörelsen att bli fler och starkare. De kommer nu få välja mellan fina priser som bland annat en resa till FN-staden i Köpenhamn och en lunch med Jan Eliasson.

Nytt rollspelsmaterial

FN-förbundet har under året uppdaterat sitt rollspelsmaterial om Jemen och även tagit fram ett helt nytt om arbetsrätt i en textilfabrik. Materialen finns i sin helhet på fn.se/rollspel

Personalnytt

Karin Lidström är ny internationell programhandläggare. Vårens praktikanter är Paulina Åberg, Lovisa Kårelius och Julia Göransson Lund.

Kongress 2021

Den 12-13 juni håller Svenska FN-förbundet kongress. Detta år kommer kongressen att ske digitalt p g a den pågående pandemin. Alla FN-föreningar, FN-distrikt och anslutna riksorganisationer har rätt att delta med ett ombud och en eller flera observatörer. Ta kontakt med styrelsen i din lokala FN-förening om du är intresserad av att delta. Sista anmälningdag är den 12 april.

Nominering sökes!

Än finns det tid att nominera personer till den nya förbundsstyrelsen som ska väljas på kongressen. Sista dag att lämna nomineringar är den 31 mars. Obs att även sittande styrelseledamöter inklusive ordföranden måste nomineras.

Årsmöteshandlingar – viktigt för dig som är aktiv!

I år är det särskilt viktigt att styrel-

serna i FN-föreningar och FN-distrikt är snabba med att skicka in sina årsmöteshandlingar i tid, eftersom godkända handlingar är ett krav för rösträtt vid kongressen. Sista datum för föreningar är den 1 april och för distrikt den 1 maj. Skicka handlingarna till styrelsehandlingar@fn.se

Läs mer om kongressen 2021 på fn.se/kongress2021!

ehs.se

För dig som vill studera mänskliga rättigheter!

Program • Fristående kurser • Uppdragsutbildning

Enskilda Högskolan
Stockholm

Enskilda Högskolan Stockholm • Åkeshovsvägen 29 • 168 39 Bromma • www.ehs.se

ANNELIE BÖRJESSON
ORDFÖRANDE I SVENSKA FN-FÖRBUNDET:

Ett barn, en lärare och en bok

Ar 2020 har varit ett minst sagt omtumlande år för världen. Coronavirusets framfart har fått oerhörda konsekvenser. Vi talar inte bara om en hälsokris utan också om en humanitär kris och en utvecklingskris. Ett område som drabbats hårt är utbildning. Enligt Unicef har skolgången för inte mindre än 1,6 miljarder barn och unga påverkats, vilket får negativa följder på flera sätt.

Många barn får sin huvudmåltid just i skolan, och under pandemin har denna möjlighet ofta uteblivit. När flickor inte längre får gå till skolan är risken stor att de inte får återvända när den öppnar igen. Anledningen är att de anses behövas i hemmet eller att de gifts bort vilket i sin tur leder till ökat våld och fler tidiga graviditeter. Om nuvarande trend håller i sig riskerar enligt FN:s befolkningsfond UNFPA ytterligare 13 miljoner flickor att giftas bort det kommande årtiondet.

Jag vill slå ett slag för våra projekt Flicka och Skolmat som båda bidrar till att barn får mat, utbildning och att flickor slipper såväl könsstämpning som barnäktenskap. Bara några kronor gör skillnad och bidragen behövs mer än på länge – alla bäckar små!

Samtidigt som de humanitära behoven ökar dramatiskt minskar den globala ekonomin. Länder väljer att minska sitt bistånd och se om sitt eget hus vilket drabbar redan svårt utsatta ytterligare. Att ojämlikheten ökar såväl inom som

mellan länder var ett faktum redan innan pandemin, och under rådande omständigheter blir klyftan ännu större. Vi ser denna utveckling också i Sverige, som enligt OECD är det land där ojämlikheten ökar allra mest. Det är i allra högsta grad oroande. Krafttag måste till för att vända skutan på rätt kurs.

Covid-19 har tveklöst satt världen i gungning. Men pandemin kan också på vissa områden vara en chans för oss att ta nya gungtag i bättre och mer hållbar riktning. Till vår hjälp har vi världens mest ambitiösa vägkarta, Agenda 2030 och de globala målen. De hänger alla ihop och är odelbara, men mål 4 belyser vikten av utbildning specifikt.

Att få gå i skolan är livsavgörande. Den som kan läsa, skriva och räkna kan ta del av information och vara en del av ett sammanhang. Att få gå i skolan ger också hopp och drömmar om att själv kunna påverka sitt liv och sin framtid.

Att få gå i skolan är inte bara av vikt för det enskilda barnet utan också för hela samhällen och för utvecklingen på jorden. Jag vill avsluta med ett citat ur det tal som Malala Yousafzai höll i FN 2013. Hennes ord sammanfattar vikten av utbildning på ett alldeles utmärkt sätt: ”Ett barn, en lärare, en bok och en penna kan förändra världen. Utbildning är den enda lösningen. Utbildning först”.

Nästa nummer

... av Världshorisont kommer ut den 3 juni och blir ett temanummer om FN-rörelsen, i Sverige och utomlands.

Redan 1946, ett år efter FN:s bildande, grundades den globala folkliga FN-rörelsen då FN-förbundets världsfederation WFUNA (World Federation of United Nations Associations) bildades. 22 länder var med från starten och Svenska FN-förbundets föregångare Mellanfolkligt samarbete för fred anslöt året efter, 1947.

Den 12-13 juni är det dag för Svenska FN-förbundet att hålla kongress och då det globala samarbetet idag utmanas av nationalistiska och populistiska krafter är det folkliga stödet för FN-tanken viktigare än någonsin. Världshorisont tar pulsen på förbundet inför kongressen och tittar närmare på några nyckelfrågor som digitalisering och ungas roll i rörelsen.

Foto: Svenska FN-förbundet

Använd gärna Världshorisont som ett instrument för att sprida kunskap och engagemang för globala frågor! Beställ buntar av tidningen från [vardshorisont@fn.se!](mailto:vardshorisont@fn.se)

**265 MILJONER MÄNNISKOR
KAN DÖ AV SVÄLT I ÅR.**

**VI KÄMPAR MOT HUNGER
I SAMARBETE MED WFP.**

**STÖD VÅRT ARBETE –
BLI MÅNADSGIVARE IDAG.**

FN-förbundet
UNA SWEDEN

Bli månadsgivare på fn.se/gava

*WFP är FN:s livsmedelsprogram som belönades med Nobels fredspris 2020.